

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 4/2014 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 20 kap. i strafflagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 11 februari 2014 regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 20 kap. i strafflagen (RP 216/2013 rd) till lagutskottet för beredning.

Lagmotion

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande lagmotion:

- LM 31/2013 rd lag om ändring av 20 kap. i strafflagen (Eeva-Maria Maijala /cent), som remitterades till utskottet den 26 september 2013.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har grundlagsutskottet lämnat utlåtande i ärendet. Utlåtandet (GrUU 6/2014 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jukka Lindstedt, justitieministeriet
- polisinspektör Antti Simanainen, inrikesministeriet

- justitieråd Marjut Jokela, högsta domstolen
- hovrättsråd Sakari Laukkanen, Rovaniemi hovrätt
- tingsdomare Tuula Lehto, Birkalands tingsrätt
- statsåklagare Anu Mantila, Riksåklagarämbetet
- resultatstyrningsdirektör Pauli Nieminen, Brottspåföljdsmyndigheten
- polisinspektör Vesa Tikka, Polisstyrelsen
- ledande expert Esa Iivonen, Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- advokat Juha-Pekka Hippi, Finlands Advokatförbund
- expert på diskriminering som sker på grundval av kön eller sexualitet Tiina Oikarinen, Amnesty International Finländska sektionen rf
- projektchef Tanja Auvinen, Exit — pois prostituutiosta ry
- generalsekreterare Olli Joensuu, Finlands Ungdomssamarbete — Allians rf
- professor Raimo Lahti
- professor Kimmo Nuotio.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av professor Johanna Niemi.

PROPOSITIONEN OCH LAGMOTIONEN

Regeringens proposition

Regeringen föreslår ändringar i kapitlet om sexualbrott i strafflagen. Nuvarande bestämmelser om tvingande till samlag upphävs och straff för

gärningar som ska betraktas som lindrigare än grundformen av våldtäkt ska i fortsättningen dömas ut med stöd av paragrafen om våldtäkt. En gärning som innefattar bruk av våld ska inte

längre kunna betraktas som lindrigare än grundformen av våldtäkt. Dessutom ska straffskalan vara strängare än straffskalan enligt paragrafen om tvingande till samlag, som ska upphävas. För våldtäkt som är mindre grov än grundformen av våldtäkt ska straffet vara fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Straffskalan för grundformen av våldtäkt ska fortfarande vara fängelse i minst ett och högst sex år.

Vidare ska en våldtäkt som riktar sig mot ett barn som är under arton år i fortsättningen enligt propositionen betraktas som grov våldtäkt.

Dessutom ska kapitlet kompletteras med en ny straffparagraf om sexuellt ofredande. För sexuellt ofredande ska den dömas som genom beröring eller på något annat lika allvarligt sätt utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt. Denna straffparagraf föreslås vara sekundär i förhållande till de övriga straffparagraferna i 20 kap. Paragrafen omfattar närmast sådana gärningar som hittills i strid med gärningens faktiska karaktär har bestraffats som till exempel ärekränkning.

Definitionen av samlag ska också omfatta sexuellt inträngande med ett föremål eller någon annan kroppsdel än mannens könsorgan i någons anus.

Vidare ska paragrafen om åtalsrätt ändras så att närapå alla sexualbrott i fortsättningen kommer att lyda under allmänt åtal. Endast sådant sexuellt ofredande som riktat sig mot en person som fyllt arton år kommer att vara ett målsäganedbrott.

Till omorganiseringen av åtalsrätten ansluter sig även ett förslag om att paragrafen om åtalseftergift ska upphävas. Med stöd av denna paragraf har åklagaren haft möjlighet att låta bli att väcka åtal då ett våldtäktsoffer som fyllt arton år av egen fast vilja har begärt det.

Dessutom föreslås vissa mindre preciserande ändringar i kapitlet.

Lagen föreslås träda i kraft antingen den 1 juni 2014 eller den 1 januari 2015.

Lagmotion

LM 31/2013 rd. I lagmotionen föreslås att minimistraffet för våldtäkt höjs från fängelse i ett till fängelse i två år och för grov våldtäkt från fängelse i två till fängelse i fyra år.

Dessutom föreslås det att våldtäkt inte ska kunna dömas som tvingande till samlag när gärningen har skett under förmildrande omständigheter med beaktande av gärningen bedömd som en helhet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Sammantaget anser utskottet att propositionen är behövlig och angelägen. Utskottet tillstyrker lagförslaget, men med följande kommentarer och ändringsförslag.

Utskottet konstaterar att propositionen innebär att straffpraxis vid sexualbrott blir strängare på ett sätt som till de aktuella delarna kan anses tillräckligt. Därför föreslår utskottet att lagmotion 31/2013 rd som behandlats i detta sammanhang förkastas. När straffen blir strängare vill utskottet betona behovet av särskilda handlingsprogram vid straffverkställigheten för att minska återfallsrisken.

Om revideringen av lagstiftningen om sexualbrott

Det har gått drygt 15 år sedan strafflagens 20 kap. sågs över i samband med totalrevideringen av strafflagen (563/1998). Också därefter har bestämmelserna i 20 kap. ändrats i samband med mindre reformer. Delvis har det varit fråga om att uppfylla internationella förpliktelser.

År 2004 gjordes ändringar bl.a. i bestämmelserna om koppleri (L 650/2004). Genom en lag som trädde i kraft i början av 2006 (1161/2005) förlängdes preskriptionstiderna för sexuellt utnyttjande av barn (SL 8:1.5). Bestämmelserna ändrades igen 2011 (L 540/2011). År 2006 togs

en ny straffbestämmelse om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel (SL 20:8, L 743/2006) in i strafflagen. Brotsrekvisitet för våldtäkt utvidgades 2011 till att gälla utnyttjande någons försvarslöshet, oavsett om förövaren medverkat till uppkomsten av försvarslösheten (L 495/2011). År 2011 ändrades straffbestämmelserna för sexuellt utnyttjande av barn och definitionerna av sexuella gärningar samtidigt som lockande av barn i sexuella syften (SL 20:8 b) och besökande av en barnpornografisk föreställning (SL 20:8 c) kriminaliserades (L 540/2011). Bakgrunden till detta var antagandet och ikraftsättandet av Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (CETS 201) från år 2007.

Lagutskottet påpekar inledningsvis att 20 kap. om sexualbrott har ändrats upprepade gånger under 2000-talet genom små delreformer och dessutom vid flera tillfällen under de allra senaste åren. En allmän iakttagelse är att de täta, upprepade ändringarna av strafflagen, som utgör en helhet, är ett problem och medför betydande svårigheter för lagskipningen exempelvis när det gäller bestämmelserna om strafflagens utsträckning i tid. Strävan borde vara att genomföra bredare reformer. Å andra sidan kan det konstateras att 20 kap. efter den föreliggande ändringen har blivit ändrad på alla punkter och att det inte finns några stora ändringsbehov inom synhåll. Det är viktigt att bestämmelserna är en tydlig helhet som är möjligast lätt att gestalta. På det sättet blir lagtillämpningen förutsebar och rättegången kan koncentreras på frågor som är relevanta med tanke på gärningars straffbarhet och straffvärde.

Denna proposition gäller en reform som på ett genomgripande sätt påverkar regleringen av sexualbrott. Bakgrunden till lagförslaget står att finna i lagutskottets betänkande (LaUB 37/2010 rd) i samband med behandlingen av en partiell revidering av 20 kap. i strafflagen (495/2011), då utskottet efterlyste en mer omfattande bedömning av behovet att ändra bestämmelserna, i regeringsprogrammets skrivning om behovet att se över sexualbrottslagstiftningen samt i Europarådets konvention om förebyggande och bekäm-

pande av våld mot kvinnor och våld i nära relationer, som Finland undertecknade år 2011 (RP s 4/II). Den internationella utvecklingen och jämförande rättsstudier visar att det skett sådana förskjutningar i definitionen av sexualbrott som erbjuder lämpliga modeller för en revidering av bestämmelserna.

Brotsrekvisitet för våldtäkt (SL 20:1)

Brotsrekvisitets struktur

Regeringen föreslår att rekvisitet för våldtäkt i strafflagens 20 kap. 1 § 1 mom. också i fortsättningen ska formuleras enligt en modell som grundar sig på så kallat tvingande. Alternativet skulle vara att formulera rekvisitet utgående från en modell som baserar sig på samtycke. I propositionen (s. 36—39) och i justitieministeriets bedömningspromemoria (Behoven av att ändra lagstiftningen om våldtäktsbrott, Justitieministeriets utredningar och anvisningar 25/2012) görs en mycket grundlig utvärdering av alternativa sätt att formulera våldtäktsrekvisitet och man har därefter stannat för att inte frånga den nuvarande modellen.

Grundlagsutskottet anser i sitt utlåtande GrUU 6/2014 rd att det i framtiden finns anledning att bedöma utsikterna att förnya våldtäktsrekvisitet i riktning mot en skrivning som utgår från brist på samtycke.

Utifrån den motivering som förs fram i propositionen och annan utredning ser lagutskottet inte att grundlagsutskottets ställningstagande ger anledning till att ändra den rekvisitsmodell som föreslås i propositionen.

Innehållet i föreslagna 3 mom. och dess betydelse

I propositionen föreslås det att den nuvarande bestämmelsen i SL 20 kap. 3 § om tvingande till samlag ska upphävas. Enligt förslaget till nytt 3 mom. ska för det brott som avses i gällande 3 mom. straff utdömas om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller till andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre grov än de gärningar som avses i 1 och 2 mom. På samma sätt döms den som med annat

hot än sådant som avses i 1 mom. tvingar en annan till samlag. Momentet tillämpas inte om våld brukats vid våldtäkten.

Den nya bestämmelsen kommer alltså i sak, om än bara delvis, att täcka in de gärningar som avses i nuvarande 3 §. Det handlar om att överföra regleringen av den lindrigaste formen av våldtäkt till straffbestämmelsen för våldtäkt i dess grundform.

Enligt föreslagna 20 kap. 1 § 3 mom. ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. Straffskalan i gällande 20 kap. 3 § är fängelse i minst 14 dagar och högst tre år. Förslaget innebär således en kännbar höjning av straffnivån. Lagutskottet anser att förslaget är motiverat men framhåller att man i allmänhet har förhållit sig mycket restriktivt till höjningar av minimistraff och att det finns skäl att göra det också i framtiden.

Ett av syftena med propositionen är att snäva in tillämpningsområdet för sådan våldtäkt som betraktas som lindrigare. Det här framgår av att det nya 3 mom. inte ska tillämpas om våld brukats vid gärningen. Tvingande till samlag enligt gällande 20 kap. 3 § kan bli tillämpligt även i situationer där våldet har varit ringa. I fortsättningen ska dessa gärningar betraktas som våldtäkt enligt SL 20:1 1 mom. med ett minimistraff på ett år. I praktiken betyder det här att samfundspåföljderna samfundsstraff och övervakningsstraff i stället för ovillkorligt fängelsestraff inte längre finns kvar bland de straffarter som kan komma i fråga, om inte de lindrigsgrunder som nämns i SL 6:8 kan bli aktuella. Den föreslagna ändringen innebär alltså en höjning av straffnivån också i detta avseende.

I sitt utlåtande anser grundlagsutskottet det nödvändigt att det framgår klarare under vilka omständigheter 3 mom. kan tillämpas. I en utredning till lagutskottet ansåg justitieministeriet att de motiveringar till 3 mom. som framgår av propositionen är tillräckligt täckande.

I sin egen bedömningen fäster lagutskottet för det första avseende vid att tillämpningsområdet för rekvisitet för våldtäkt breddas. Det finns många sätt att göra sig skyldig till brottet i fråga och det förekommer även gradskillnader i klan-

dervärddheten. Avsikten är att i straffbestämmelsens olika moment så exakt som möjligt definiera de olika gärningsformerna, men den föreslagna modellen avviker ändå från det traditionella sättet att utforma straffbestämmelser. Det är därför inte särskilt lätt att bilda sig en uppfattning om tillämpningsområdet för föreslagna 3 mom., menar utskottet. Utifrån utredning till utskottet konstateras följande om tillämpningsområdet för det nya momentet:

(1) Av de fall av våldtäkt enligt SL 20:1 1 mom. som begåtts *genom tvingande* kan endast gärningar som genomförts med hot, men inte med våld, falla under det nya momentets tillämpningsområde. I dessa fall kan det enligt propositionsmotiven (s. 58/I) röra sig om "ett ringa hot om våld".

(2) I SL 20:1 2 mom. handlar det om *våldtäkt av typen utnyttjande*. I relation till tillämpningen av föreslagna nya 3 mom. kan det i synnerhet vara fråga om sådana "exceptionella omständigheter" som nämns i propositionsmotiven (s. 58/I) som ett exempel på "andra omständigheter vid brottet" som nämns i bestämmelsen.

(3) Till tillämpningsområdet för det nya 3 mom. skulle också de gärningar höra som har begåtts genom hot, där gärningsmannen tillgriper annat hot än hot om våld. I fråga om de situationer som avses i den andra meningen i 3 mom. gäller inte kravet att gärningen ska vara ringa bedömd som en helhet. I detta avseende innehåller förslaget inga ändringar i rekvisitsfaktorerna jämfört med de gällande bestämmelserna (se SL 20:3.2).

Med stöd av det som sägs ovan och utifrån utredning anser utskottet att det nya 3 mom. har ett snävt tillämpningsområde än 1 mom. Detta är en följd av att alla gärningar som begåtts med användande av våld lämnas utanför tillämpningsområdet och den typ av våld som avses i straffbestämmelsen kan bestå exempelvis av att gärningsmannen drar offret i armen eller skuffar ner offret på en säng. Åtminstone fram till den rekvisitsändring som gjordes i SL 20:3 år 2011 innehöll alla gärningar som bedömdes som tvingande till samlag nästan undantagslöst våld. Av de allmänna motiven i propositionen (s.39)

framgår även att det i själva brottets grundnatur ingår ett våldselement av något slag.

Enligt utredning går det inte att noggrant uppskatta hur det nya 3 mom. kommer att relatera till det 2 mom. som tillkom 2011 (495/2011). Det finns ingen omfattande erfarenhet av tillämpningspraxis efter den nämnda ändringen och inte heller kunskap om hur stor del av de brott som före lagändringen 2011 betraktades som sexuellt utnyttjande numera i lagskipningen betraktas som tvingande till samlag. Man kan emellertid anta att det nya 3 mom. i praktiken uttryckligen kommer att tillämpas på våldtäkter enligt 2 mom. som begåtts just under "exceptionella omständigheter".

Enligt lagutskottets uppfattning är de viktiga omständigheter som ska tillmätas betydelse vid en helhetsbedömning dels av vilken natur kränkningen av den sexuella integriteten är samt omständigheterna vid gärningen.

Klausulen i nya 3 mom. för bedömning av gärningen som en helhet

Enligt propositionen är tillämpningen av det nya 3 mom. bundet till kravet på att våldtäkten, med hänsyn till att hotet är ringa eller andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet, är mindre grov än en sådan gärning som avses i 1 eller 2 mom. I strafflagen är den etablerade tolkningen av begreppet "grov" att det avser den grova gärningsformen av ett brott. I föreslagna 3 mom. hänvisar begreppet däremot till en situation där en gärning som vid straffmätningen ska betraktas som lindrigare skulle jämföras med gärningen i dess grundform. Begreppet "grov" skulle därmed ges ett innehåll som avviker från dess straffrättsligt etablerade innebörd.

Grundlagsutskottet uppmärksammar i sitt utlåtande att ordet "grov" i 3 mom. används i en betydelse som avviker från användningssättet i andra brottsrekvisit.

Sammantaget anser utskottet att uttrycket "bedömd som en helhet är mindre grov" inte är särskild lyckat i detta sammanhang mot bakgrunden av den vedertagna straffrättsliga begreppsapparaten. Utskottet föreslår därför av lagtekniska skäl formuleringen "bedömd som en

helhet är mindre allvarlig". Vid regleringen av rån stannade man för en i stort sett likadan lösning (SL 31:1.4, L 769/1990) och av dessa brott definieras således endast brottet i dess grundform och grova form (se RP 66/1988 rd).

Utskottet påpekar att formuleringen "mindre allvarlig" är ett juridiskt begrepp som gör det möjligt att bedöma olika brott på olika grunder. Formuleringen ska inte uppfattas så att gärningarna inte alltid är allvarliga i allmänspråklig betydelse.

Grov våldtäkt (SL 20:2)

Enligt förslaget straffas i fortsättningen en gärning som grov våldtäkt om den begås mot ett barn som är under arton år. Det att en våldtäkt riktas mot en minderårig är särskilt klandervärt, vilket redan nu avspeglas i att bestämmelsen om sexuellt utnyttjande av barn (SL 20:6—7) i många fall blir tillämplig. Den föreslagna nya punkten avviker dock från de andra kvalificeringsgrunderna i det avseendet att den inte lämnar rum för någon annan helhetsbedömning av grovhetsgraden, utan offrets ålder är utslagsgivande. De andra punkterna i momentet bygger på grunder som kräver bedömning ("svår kroppsskada", "synnerligen kännbart lidande", "synnerligen rått sätt", "annat livsfarligt hjälpmedel") även om tolkningen till vissa delar är mycket entydig.

För att en gärning ska betraktas som grov våldtäkt ska inte bara kvalificeringsgrunden vara för handen utan våldtäkten ska också vara grov bedömd som en helhet. Enbart det att kvalificeringsgrunden föreligger räcker alltså inte, utan skapar enbart ett slags presumtion om våldtäktens grovhetsgrad. Det är möjligt att gärningen trots allt inte av en eller annan orsak kan anses grov betraktad som en helhet. Allmänt taget kan det konstateras att kravet på helhetsbedömning kräver att gärningen bedöms som en helhet. Vi bedömningen ska faktorer som talar såväl för som emot att gärningen ska betraktas som grov våldtäkt vägas in.

Lagutskottet finner förslaget motiverat men påpekar att våldtäkter på det sätt som sagts ovan

kan variera i klandervärdhet. I vissa fall kan detta faktum, med beaktande av att minimistrafvet är fängelse i två år och kvalificeringsgrunden kategorisk, enligt utredning till utskottet leda till ett oskäligt resultat om gärningsmannen är under 18 år.

På ett allmänt plan understryker utskottet att våldtäkt är ett klandervärt brott oberoende av vilken form det tar. Men eventuella särdrag i fråga om olika gärningar och gärningsmän bör ändå beaktas på lämpligt sätt vid tillräknandet och bestämmandet av straffet. När gärningsmannen är under 18 år ska också det tillmätas betydelse att regleringen om skyddsåldrar utgår från uppfattningen om att unga personers förmåga att besluta inleda sexuella relationer och gärningar inte är lika utvecklad som hos vuxna. Det är därför motiverat att åldersfaktorn tillmäts en viss betydelse vid bedömningen av hur grov en gärning ska anses vara. Resonemanget utesluter inte att exempelvis en 15-åring kan göra sig skyldig till den grova gärningsformen.

Utskottet anser med andra ord att när domstolen prövar en gärning som en helhet för att avgöra om gärningsmannen ska tillräknas våldtäkt eller grov våldtäkt, bör gärningsmannens ringa ålder beaktas. Om man vid denna prövning stannar för att tillämpa straffbestämmelsen om grov våldtäkt, ska domstolen med stöd av allmän rättspraxis på lämpligt sätt beakta bestämmelserna om unga personer i SL 6 kap. 8 § 1 mom. 1 punkten och 2 mom. samt 9 § 2 mom. i samma paragraf.

Lagutskottet framhåller ytterligare att högsta domstolen i ett färskt avgörande (HD 2013:57) har understrukit att då ett brott måste vara grovt betraktat som en helhet för att brottsrekvisitet ska uppfyllas, måste domstolen alltid uttryckligen yttra sig om de väsentliga grunder på vilka den anser att kravet uppfyllts. Så här måste man förfara också när bedömningen av grovhetsgraden grundar sig på brottets exceptionella grovhet som framgår av själva skärpningsgrunden.

Förslaget till kriminalisering av sexuellt ofredande (SL 5 a §)

I propositionen föreslås att strafflagen kompletteras med en ny straffbestämmelse om sexuellt ofredande. Enligt förslaget till 20 kap. 5 a § straffas den för sexuellt ofredande som genom beröring eller på något annat lika allvarligt sätt utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt. Straffet föreslås vara böter eller fängelse i högst sex månader. Den föreslagna bestämmelsen är subsidiär i förhållande till de övriga bestämmelserna i strafflagens 20 kap.

Enligt grundlagsutskottets uppfattning kan förslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning men utskottet ser det som viktigt att lagutskottet preciserar rekvisitet exempelvis genom att ta in några av de gärningsformer som nämns i motiven. Paragrafrubriken borde dessutom ändras så att den bättre beskriver brottet, menar grundlagsutskottet.

På ett allmänt plan är kriminaliseringen av ofredande problematisk eftersom gärningssätens mångfald och den subjektiva upplevelsen av ofredande gör det svårt att formulera en straffbestämmelse som uppfyller den straffrättsliga legalitetsprincipens krav på exakthet. Det är därför inte heller möjligt att ta avstamp i definitionen av sexuella trakasserier i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986, 7 § 6 mom. L 369/2009). Den definitionen är vid och hänvisar bland annat till att en viss typ av stämning.

Lagutskottet uppfattar att man i propositionen har försökt precisera tillämpningsområdet för bestämmelsen och därmed på ett lämpligt sätt beaktat betydelsen av straffbarhetsbegränsande kriminaliseringsprinciper. Trots det blir straffbarhetsgränsen oklar, med undantag för beröringsrekvisitet. Detta gäller rekvisitselementen "på något annat lika allvarligt sätt" och "sexuell handling" (som i SL 20:10.2 definieras som en handling som med hänsyn till gärningsmannen och den som handlingen riktar sig mot samt omständigheterna vid handlingen har en väsentligt sexuell innebörd) samt "handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämman-

derätt". När rekvisitselementen provas separat kan de eventuellt anses tillräckligt exakta, men sammantagna bildar de en helhet på grundval av vilken straffbarhetens utsträckning blir oklar. Detta missförhållande vägs inte upp av de mycket förtydligande detaljmotiven.

Den föreslagna straffbestämmelsen är mycket tolkbar och enligt utredning till utskottet utvidgar en del av exemplen i motiven straffbarhetsområdet så till den grad att det kan anses problematiskt med hänsyn till principen om straffrätten som en ultima ratiolösning. Utskottet fäster ytterligare avseende vid det som sägs i propositionsmotiven på s. 62/II, dvs. att "i sista hand måste man dock i varje enskilt fall avgöra var gränsen för godtagbart sexuellt handlande går under de aktuella omständigheterna och med beaktande av relationen mellan gärningsmannen och den som utsätts för handlingen." Utskottet anser det inte acceptabelt att gränserna för straffbarhet är så otydliga. Till denna ståndpunkt bidrar även det att det skulle leda till svårigheter att garantera likabehandling av gärningsmän vid misstanke om sexuellt ofredande. Eftersom bestämmelsen innehåller en hel del tolkbara uttryck, skulle det i praktiken bli oklart vilka gärningar som ska vara föremål för förundersökning.

Det finns därför skäl att förhålla sig med reservation till en bestämmelse av denna typ och det bör nog övervägas hur behövlig bestämmelsen är. Dessutom bör det undersökas om det bland exemplen på gärningsformer i propositionsmotiven finns sådana gärningssätt som egentligen borde ingå i själva bestämmelsen. Utifrån utredning är utskottet ändå tveksamt till att precisera bestämmelsen med exempel, eftersom också den förteckningen borde täcka in en mångfald av situationer för att motsvara syftet med bestämmelsen. Också denna aspekt talar för att den föreslagna parallella klausulen "något annat lika allvarligt sätt" är svårtolkad.

Sammanfattningsvis anser lagutskottet att det i det här skedet är motiverat att begränsa begreppet sexuellt ofredande till situationer som inbegriper beröring och utvidga straffbarheten först när det är möjligt att bedöma på vilken nivå trös-

keln för straffbarhet i praktiken lägger sig. I propositionsmotiven (s. 34/II) konstateras att de internationella förpliktelserna uppfylls redan nu och att lagstiftaren är fri att bedöma situationen från nationellt perspektiv och göra en sådan avgränsning som nämns ovan. Gärningsformen "beröring" är tämligen klar när det är fråga om en beröring från en okänd person.

Paragrafrubriken borde därför ändras så att den bättre beskriver brottet. Lagutskottet anser att *sexuellt antastande* är en lämpligare brottsrubricering. Detta ord beskriver bättre gärningens karaktär av brott.

Definitionsbestämmelsen (SL 20:10)

Enligt strafflagens våldtäktsbestämmelser ingår samlag som ett element i samtliga former. Begreppet definieras i strafflagens 20 kap. 10 § 1 mom., enligt vilket med samlag avses i det nämnda kapitlet inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt inträngande i en annans könsorgan. Definitionen av samlag är av betydelse också för andra i 20 kap. kriminaliserade brott än våldtäkt, eftersom begreppet samlag nämns i flera av kapitlets bestämmelser.

I propositionen föreslås det att definitionen av samlag kompletteras så att med samlag dessutom avses sexuellt inträngande i en annans anus.

Enligt motiven till definitionsbestämmelserna är det egalt om de involverade personerna är av samma eller olika kön. Enligt propositionen avses förutom vaginalt och analt samlag också oralt samlag (RP s. 12/I, se även RP 6/1997 rd s. 188 och RP 283/2010 rd, s. 4—5). Samlagsdefinitionen vidgar klart strafflagens tillämpningsområde jämfört med vad som avses i vardagsspråket.

Strafflagens bestämmelser är företrädesvis könsneutrala. Såväl gärningsman som offer kan vara man eller kvinna. Sexualbrotten är inget undantag i detta hänseende. Å andra sidan måste de straffrättsliga bestämmelserna vara exakta. Utskottet konstaterar därför att i synnerhet definitionsbestämmelserna måste vara möjligast exakta eftersom de styr innehållet i många andra bestämmelser.

Både den gällande och den föreslagna bestämmelsen är så formulerad att "inträngande" krävs. Utifrån utredning framhåller utskottet att formuleringen inte är helt könsneutral, trots att detta varit avsikten. Att ta det manliga könsorganet i munnen eller i någon annan kroppsöppning är inte enligt vardagsspråket det samma som att tränga in i det manliga könsorganet. Utskottet anser det därför motiverat att utifrån det som sagts ovan precisera bestämmelsen så att av den entydigt framgår att med samlag i straffrättslig bemärkelse även avses att någon tar in en annans könsorgan i sin kropp.

Detaljmotivering

Lag om ändring av 20 kap. i strafflagen

20 kap. Om sexualbrott

1 §. Våldtäkt. I den allmänna motiveringen preciseras tolkningen av föreslagna 3 mom. Av de skäl som framgår av den allmänna motiveringen föreslås det att formuleringen av den klausul som gäller bedömningen av brottet som en helhet ändras så att "bedömd som en helhet är mindre grov" blir "bedömd som en helhet är mindre allvarlig". De tolkningsregler som framgår av propositionen kan återopas trots ändringen.

5 a §. Sexuellt antastande. Av de skäl som framgår av den allmänna motiveringen föreslås det att brottsbenämningen ändras så att den bättre beskriver gärningens natur. Dessutom föreslås det att parallellklausulen "eller på något annat lika allvarligt sätt" stryks. Den straffbara gärningsformen innefattar beröring på det sätt som föreslås i propositionen. Utom när det gäller de strukna passusarna är det motiverat att följa de tolkningsregler som nämns i propositionen.

10 §. Definitioner. Definitionsbestämmelsen i paragrafens 1 mom. föreslås bli kompletterad med skrivningen "tagande av en annans könsorgan i sin kropp". Ändringen gör att bestämmelsen blir könsneutral. Med samlag i straffrättslig

bemärkelse avses vaginal, anal eller oral beröring av en annans könsorgan.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

godkänner lagförslaget enligt propositionen men 20 kap. 1, 5a och 10 § med ändringar (Utskottets ändringsförslag) och

förkastar lagmotion LM 31/2013 rd.

Utskottets ändringsförslag

20 kap.

Om sexualbrott

1 §

Våldtäkt

(1—2 mom. som i RP)

Om våldtäkten med hänsyn till att hotet har varit ringa eller andra omständigheter vid brottet bedömd som en helhet är mindre *allvarlig* än de gärningar som avses i 1 och 2 mom., ska gärningsmannen dömas till fängelse i minst fyra månader och högst fyra år. På samma sätt döms den som med annat hot än sådant som avses i 1 mom. tvingar någon annan till samlag. Detta moment tillämpas inte, om våld brukats vid våldtäkten.

(4 mom. som i RP)

5 a §

Sexuellt antastande

Den som genom beröring (*utesl.*) utsätter en person för en sexuell handling som är ägnad att kränka personens sexuella självbestämmanderätt ska, om inte straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i detta kapitel, för *sexuellt antastande* dömas till böter eller till fängelse i högst sex månader.

10 §

Definitioner

Med *samlag* avses i denna lag inträngande med könsorgan i en annans kropp eller sexuellt

inträngande i en annans könsorgan eller anus *eller tagande av en annans könsorgan i sin kropp.*
(2 mom. som i RP)

Helsingfors den 24 april 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Anne Holmlund /saml
medl. James Hirvisaari /ml
Mikael Jungner /sd
Arja Juvonen /saf
Suna Kymäläinen /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Aino-Kaisa Pekonen /vänst

Jaana Pelkonen /saml
Arto Pirttilahti /cent
Kari Tolvanen /saml
Ari Torniainen /cent
Kaj Turunen /saf
Oras Tynkkynen /gröna
Peter Östman /kd.

Sekreterare var

utskottsråd Matti Marttunen.